

УДК 332.122:338.43(477.87)+65.012.33  
DOI: 10.15587/2313-8416.2015.43908

## ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

© В. Й. Ерфан

*Аграрне господарювання є важливою складовою розвитку регіональної економіки, підвищення ефективності його функціонування залежить від багатьох чинників, одним з яких є дієвий менеджмент. У статті розглянуто стратегічні орієнтири розвитку аграрної сфери, обґрунтовано необхідність формування нових підходів до її регулювання. Окреслено завдання регіонального менеджменту, вирішення яких сприятиме розширеному відтворенню сфери аграрного розвитку*

**Ключові слова:** аграрна сфера, регіональний менеджмент, стратегічні орієнтири, аграрне виробництво, розширене відтворення, перспективний розвиток

*Agricultural management is an important component of regional economic development, increase its efficiency depends on many factors, one of which is effective management. The strategic guidelines of development of agricultural sector, the necessity of developing new approaches to its regulation are considered. Regional management tasks, solution of which will contribute to expanded reproduction of agricultural development area are outlined*

**Keywords:** agriculture, regional management, strategic guidelines, agricultural production, expanded reproduction, future development

### 1. Вступ

Сфера аграрного розвитку є життєво необхідною складовою регіональної економічної системи, де пріоритетною галуззю виступає ведення сільського господарства, яке забезпечує аграрною продукцією потреби населення регіону та країни в цілому. Аграрний сектор є стержневою основою для розвитку сільських територій, сприяє підвищенню зайнятості і зменшенню безробіття, що є характерним для багатьох сільських регіонів України. В нинішніх умовах господарювання вона проходить складний процес адаптації до євроінтеграційних вимог становлення аграрного ринку і сучасного ведення аграрного виробництва. Важливим при цьому є формування сприятливого середовища для забезпечення ефективного функціонування аграрного сектора на основі регіонального менеджменту з окресленням стратегічних орієнтирів перспективного його розвитку.

### 2. Постановка проблеми

Умови поглиблення ринкових процесів у сфері аграрного господарювання потребують пошуку нових підходів щодо формування моделі регіонального менеджменту з метою виокремлення стратегічних орієнтирів і забезпечення ефективного розвитку аграрної сфери. Оскільки сфера аграрного розвитку відіграє важливу роль у життєзабезпеченні мешкан-

ців сільських територій, то її вплив поширюється і на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіону в цілому. При цьому формування дієвого регіонального менеджменту в аграрному секторі обумовлюється внутрішніми і зовнішніми чинниками впливу, національними і економічними регіональними інтересами.

### 3. Огляд літератури

Проблемам розвитку аграрної сфери економіки України та її регіонів, аналізу стану і перспектив його зростання присвячені наукові праці вітчизняних вчених-економістів М. Присяжнюка, М. Зубця, П. Саблука, В. Месель-Веселяка, М. Федорова [1], М. Лендела [2], Т. Осташко [3], М. Орлатого, І. Гнибіденка, І. Демчика [4] та інших. Зокрема, ними було запропоновано науково-практичні підходи до забезпечення перспективного розвитку аграрного сектору в умовах трансформаційних змін та з врахуванням еволюційного розвитку аграрних відносин на рівні регіону, а також сільського розвитку та розвитку сільських територій як середовища аграрного виробництва.

Проблематика регіонального менеджменту сфери аграрного господарювання, інституційних засад і механізму державного регулювання досліджуваної сфери висвітлено в роботах М. Латиніна [5], Ю. Лопатинського [6], Н. Павліхи [7] та інших. Вод-

ночас дослідження потребують регіональні особливості формування дієвого менеджменту на основі окреслення стратегічних орієнтирів розвитку аграрної сфери.

#### 4. Стратегічні орієнтири розвитку аграрної сфери

Пріоритетним напрямом функціонування аграрної сфери є виробництво сільськогосподарських продовольчих продуктів. В аграрному секторі формується продовольча безпека країни та її регіонів, оскільки саме за його допомогою забезпечуються основні потреби населення у продуктах харчування, та виробляється сировина для переробних галузей. При цьому будь-яка країна намагається формувати власне продовольче забезпечення на основі розширеного відтворення агропромислового виробництва, що в подальшому сприятиме підтриманню стратегічного рівня національної безпеки. Активізація відміченого процесу сприятиме формування дієвого менеджменту аграрним сектором передусім на рівні регіонів країни.

Формування і забезпечення результативності регіонального менеджменту у сфері аграрного розвитку відбувається під впливом і з врахуванням національних і економічних інтересів суспільного розвитку. Серед пріоритетних національних і економічних інтересів у сфері розвитку аграрного виробництва та продовольчого забезпечення України та її регіонів, можна окреслити такі [8]:

- формування конкурентоспроможної економічної системи, зокрема продовольчої безпеки країни та її регіонів на основі розвитку аграрного сектору;

- здійснення прогресивних економічних перетворень у сфері аграрного виробництва на базі власної моделі реформ;

- завершення проведення земельної реформи, підтримка сільськогосподарських та фермерських підприємств в аграрній сфері АПК;

- подальше реформування агропромислового комплексу, відродження сільських територій, сприяння сільському розвитку;

- забезпечення населення продовольчими товарами, поліпшення якості й структури споживання на основі вирощування органічної сільськогосподарської продукції;

- розвиток внутрішнього ринку та внутрішнього попиту на продукцію сільського господарства та харчопереробної промисловості;

- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції агропромислового комплексу;

- нарощування експортного потенціалу зернобобових та технічних культур;

- ефективне використання вигідності географічного розташування з метою здійснення міжнародного транзиту.

У процесі формування науково-практичних підходів до здійснення регіонального менеджменту аграрної сфери, врахування відмічених вище інтересів суспільного розвитку, сприятиме окресленню стратегічних орієнтирів досліджуваної нами Закарпатської області, з метою перспективного розвитку

аграрного сектору. Завданням регіонального менеджменту аграрної сфери регіону щодо сприяння його перспективного розвитку повинно бути [9, 10]:

- 1) розширене відтворення аграрного виробництва, як пріоритетного виду економічної діяльності, що є традиційним для Закарпатської області. Виробництво тих видів сільськогосподарської продукції, з яких вона має конкурентні переваги (овочі, картопля, фрукти, ягоди, виноград), підняття до належного рівня виробництва кормів для тваринництва та відновленню поголів'я ВРХ, особливо овець, хоча б до рівня початку 90-х років ХХ ст. (як базової основи). З цією метою доцільно переглянути і скоригувати управлінські підходи з урахуванням рівня забезпечення сільськогосподарською продукцією населення краю;

- 2) підвищення конкурентоспроможності провідних видів економічної діяльності КВЕД у сфері аграрного виробництва і тих видів, які можуть використовувати аграрну продукцію для власного розширеного розвитку: секцій А – сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; розділ 10 (секція С – переробна промисловість) – виробництво харчових продуктів та 11 – виробництво напоїв; секція І – тимчасове розміщування й організація харчування; секція Т – діяльність домашніх господарств, передусім за рахунок виробництва органічної продукції, в тому числі й шляхом використання значних запасів продукції побічного користування лісу, нарощування продукції рибальства за рахунок водоймищ при спорудженні середніх ГЕС на прикордонній р. Тиса та мінігідроелектростанцій у верхів'ях малих рік;

- 3) використання термальних вод регіону з метою організації тепличних господарств з вирощування овочевої продукції, альтернативних джерел електроенергії, на основі будівництва мінігідроелектростанцій і використання потужності малих рік і потоків, встановлення вітроенергетичних установок, що сприятиме виробництву дешевої електроенергії;

- 4) раціональне використання земельних ресурсів, передусім сільськогосподарського призначення, оскільки земля є головним засобом виробництва і при дбайливому ставленні до неї має здатність підвищувати родючість;

- 5) оптимізація розміщення продуктивних сил сільськогосподарського виробництва в розрізі природно-економічних зон регіону (низинної, передгірної і гірської) з вилученням деградованих земель з обробітку;

- 6) технічне і технологічне оновлення аграрного виробництва, що потребує системного і комплексного управлінського підходу для вирішення проблемних питань як на регіональному, так і державному рівні. Необхідно виходити з того, що технічне оснащення АПК має високий ступінь зношеності виробничих засобів, тому доцільно створити сучасну ринкову систему матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, цілеспрямовано вдосконалювати практику лізингу сільгосптехніки;

- 7) створення на селі сучасної ринкової інфраструктури (гуртових аграрних ринків, торгових домів, розвиток біржової торгівлі), а також здійснення сільськогосподарської кооперації на базі селянських і

фермерських господарств, у тому числі підприємств малого бізнесу з метою створення кластерів у АПК.

З метою активізації регіонального менеджменту у сфері аграрного розвитку регіону вважаємо за доцільне здійснення виконавчими органами державної влади заходів з виявлення резервів і проведення ревізії наявних виробничих потужностей м'ясокомбінатів, молокозаводів в усіх районах області та усіх форм власності, з метою визначення їх спроможності здійснювати переробку сільськогосподарської сировини рослинного і тваринного походження нині й на перспективу, і за їх станом дати оцінку та окреслити завдання керівним органам районної ланки. Необхідність полягає також у створенні нових мобільних міні-підприємств з глибокої переробки сільськогосподарської сировини рослинного і тваринного походження та продукції побічного користування лісу. Крім того, доцільно створити державні запаси на регіональному рівні у двохкратному розмірі, як це практикується в Канаді, США та країнах Європейського Союзу. Це ж стосується і м'ясних продуктів, запаси яких необхідно створювати шляхом заморожування та більш глибокої їх переробки.

Відмічені завдання щодо активізації регіонального менеджменту у сфері аграрного виробництва сприятиме окресленню стратегічних перспектив розвитку досліджуваної сфери.

#### 5. Апробація результатів дослідження

Дослідження розвитку аграрного сектору Закарпатської області обумовлює необхідність формування ефективного механізму регіонального менеджменту, оскільки існують ряд негативних аспектів його функціонування. Особливої уваги потребує формування самодостатньої потужної економічної системи регіону з врахуванням провідних видів сільськогосподарської продукції на основі розвитку аграрної сфери. Це передусім стосується зернобобових і технічних культур. Вважаємо, що в реформуванні аграрного сектору допущені прорахунки, оскільки в регіонах України, як і в Закарпатській області пройшла трансформація сільськогосподарських підприємств у господарства населення, які стали основними товаровиробниками за більшістю видів рослинницької і тваринницької продукції. Водночас недостатнім є матеріально-технічне забезпечення дрібних товаровиробників, що не сприяє підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції без відповідної підтримки з боку держави. Аналогічна ситуація і щодо фермерських господарств, розміри яких щодо наявності сільськогосподарських угідь незначні й не відповідають стандартам західноєвропейських, американських, австралійських держав, тому земельну реформу необхідно завершити шляхом кооперування дрібних селянських господарств.

#### 6. Висновки

Таким чином, як свідчить дослідження, сучасні умови господарювання у сфері аграрного розвитку зумовлюють формування новачійних підходів регіонального менеджменту для перспективного розши-

реного відтворення аграрного виробництва у Закарпатській області. З цією метою окреслено ряд важливих завдань регіонального менеджменту, вирішення яких сприятиме досягненню цілей аграрного розвитку на основі окреслених стратегічних орієнтирів на перспективу.

Пріоритетними серед відмічених завдань регіонального менеджменту є формування науково-практичних управлінських підходів щодо забезпечення конкурентоспроможності продуктів харчування, передусім шляхом вирощування органічної, якісної і безпечної сільськогосподарської продукції, попит на яку зростає, зокрема й на світовому ринку продовольчої продукції. Дослідження підтвердило, що Закарпатська область має порівняльні переваги на фоні областей Карпатського регіону та інших областей України, у виробництві продукції виноградарства та садівництва, вирощуванні ранніх овочів. При цьому необхідним є більш широко використати вигоди гео економічного розташування прикордонного регіону у розвитку транскордонного співробітництва саме в галузі аграрного виробництва з метою обміну досвідом, популяризації традиційних видів власного сільськогосподарського виробництва та координації спільних зусиль з розвитку прикордонних сільських територій.

#### Література

1. Присяжнюк, М. В. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) [Текст] / М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук та ін.; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Лендел, М. А. Аграрні відносини на Закарпатті: уроки минулого і сучасність [Текст] / М. А. Лендел. – Ужгород: Патент, 1999. – 275 с.
3. Осташко, Т. О. Ринкова трансформація аграрного сектору [Текст]: монографія / Т. О. Осташко. – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.
4. Орлатий, М. К. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки) [Текст]: монографія / М. К. Орлатий, І. Ф. Гнибіденко, І. М. Демчак та ін.; за ред. М. К. Орлатого. – К.: НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2012. – 752 с.
5. Латинін, М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання [Текст]: монографія / М. А. Латинін. – Х.: Вид-во ХарПІНАДУ "Магістр", 2006. – 320 с.
6. Лопатинський, Ю. М. Трансформація аграрного сектору: інституціональні засади [Текст]: монографія / Ю. М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.
7. Павліха, Н. В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід [Текст]: монографія / Н. В. Павліха. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 380 с.
8. Економіка України: Підсумки перетворень та перспективи зростання [Текст] / за ред. В. М. Гейця. – Х.: Форт, 2000. – 392 с.
9. Газуда, М. В. Регіональні особливості продовольчого забезпечення [Текст]: монографія / М. В. Газуда, В. Й. Ерфан. – Ужгород: ФОП Бреза А. Е., 2011. – 296 с.
10. Класифікація видів економічної діяльності ДК009:2010 [Електронний ресурс] / Національний Класифікатор України/ Держспоживстандарт України від 11.10.2010 № 457. – Режим доступу: [http://www.ubc.ua/Links/codes\\_ua2.html](http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html)

**References**

1. Prysazhnyuk, M. V., Zubec', M. V., Sabluk, P. T. et. al.; Prysazhnyuk, M. V. Zubec', M. V., Sabluk, P. T., Mesel'-Veseljak, V. Ja., Fedorov, M. M. (Eds.) (2011). Agrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku). Kiev: NNC IAE, 1008.
2. Lendjel, M. A. (1999). Agrarni vidnosyny na Zakarpatti: uroky mynulogo i suchasnist'. Uzhgorod : Patent, 275.
3. Ostashko, T. O. (2004). Rynkova transformacija agrarnogo sektora [Tekst]: monografija. Kiev: Feniks, 280.
4. Orlatj, M. K., Gnybidenko, I. F., Demchak, I. M. et. al.; Orlatogo, M. K. (Ed.) (2012). Rozvytok sil'skyh terytorij Ukrainy (1990–2010 roky). Kiev: NDI "Ukragroproduktynnist", 752.
5. Latynin, M. A. (2006). Agrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy: mehanizm derzhavnogo reguljuvannja. Kharkiv: Vyd-vo HarRINADU "Magistr", 320.
6. Lopatyns'kyj, Ju. M. (2006). Transformacija agrarnogo sektora: instytucional'ni zasady. Chernivci: Ruta, 344.
7. Pavliha, N. V. (2006). Upravlinnja stalym rozvytkom prostorovyh system: teorija, metodologija, dosvid. Luc'k: Volyns'ka oblasna drukarnja, 380.
8. Gejc', V. M. (Ed.) (2000). Ekonomika Ukrainy: Pidsumky peretvoren' ta perspektyvy zrostantnja. Kharkiv: Fort, 392.
9. Gazuda, M. V., Erfan, V. J. (2011). Regional'ni osoblyvosti prodovol'chogo zabezpechennja. Uzhgorod: FOP Breza A. E., 296.
10. Klasyfikacija vydiv ekonomichnoi' dijal'nosti DK009:2010. Nacional'nyj Klasyfikator Ukrainy. Derzhspozhyvstandart Ukrainy vid 11.10.2010 № 457. Available at: [http://www.ubc.ua/Links/codes\\_ua2.html](http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html)

*Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор,  
член-кореспондент НААН України Лендел М. А.  
Дата надходження рукопису 22.05.2015*

**Ерфан Віталій Йосипович**, кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів та економіки, Карпатський університет ім. Августина Волошина, вул. Гойди, 4, м. Ужгород, Україна, 88000  
E-mail: [lesyagazuda@gmail.com](mailto:lesyagazuda@gmail.com)